Tõendite kogumine

Tšehhi

1 Tõendamiskohustus

1.1 Millised on tõendamiskohustust reguleerivad normid?

Tõendamiskohustus tuleneb „väidete esitamise kohustusest“, mis on sisuliselt kindlaks määratud õigusnormiga, mille alusel tuleb õigus maksma panna kohtu kaudu; eelkõige on tegemist asjaoludega, mille olemasolu tuleb konkreetsel juhul väita. Tsiviilkohtumenetluse seadustikus on ette nähtud, et kumbki pool peab oma nõudeid tõendama, esitades asjakohased tõendid – seda kohustust nimetatakse tõendamiskohustuseks. Üldjuhul on tõendamiskohustus kõigil isikutel, kes esitavad teatavas asjas asjakohase nõude.

Kõik pooled peavad täitma oma nõuetega seoses nii väidete esitamise kohustuse kui ka tõendamiskohustuse. Kui poole väidetud asjaolud ja pakutud tõendid ei ole täielikud, on kohus kohustatud poolt sellest asjaolust teavitama.

Kui kohus leiab, et poole väidetud asjaolusid ei ole hagimenetluses tõendatud, peab ta poolt teavitama, et tõendid tuleb esitada kõigi nõuete toetuseks ja et pool võib kohtuasja kaotada, kui ta seda kohustust ei täida. Kohus peab aga poolt selliselt teavitama ainult ärakuulamise ajal, mitte pooltele saadetud kohtudokumentides (nt kohtukutses).

1.2 Kas on olemas normid, mille alusel on teatavad asjaolud tõendamiskohustusest vabastatud? Millistel juhtudel? Kas tõenditega on võimalik konkreetne õiguslik eeldus ümber lükata?

Tõendeid ei ole vaja esitada asjaolude kohta, mis on üldiselt teada (s.o asjaolud, mis on teada suurele inimrühmale konkreetses kohas ja konkreetsel ajahetkel) või on teada kohtule tema tegevusest tulenevalt. Samuti ei ole tõendeid vaja esitada õigusaktide kohta, mis on avaldatud või teatavaks tehtud Tšehhi Vabariigi ametliku teataja seaduste osas. Kohus võib saada teavet välisriigi õiguse kohta oma uuringu tulemusena, kohtu taotlusel esitatud justiitsministeeriumi avalduse alusel või eksperdiarvamuse kaudu või rahvusvaheliste lepingute kohaselt esitatud taotluse alusel. Kõik need asjaolud võidakse tõendite esitamisega ümber lükata.

Asjaolude teatavate kategooriate puhul võib seaduses olla sätestatud eeldus. Eeldused võivad olla ümberlükatavad ja sel juhul võib esitada vastupidiseid tõendeid, või erandjuhul ümberlükkamatud, mille puhul ei ole vastupidiste tõendite esitamine lubatud. Kohus peab pidama ümberlükatavat eeldust tõendatuks, kui ükski pool ei esita eelduse ümberlükkamiseks tõendeid ega tõenda seega menetluse käigus vastupidiseid asjaolusid. Mõne ümberlükatava eelduse korral võib vastupidist tõendada ainult seadusega ette nähtud tähtaja jooksul.

Kohtule on siduvad pädevate asutuste otsused, et toime on pandud kuritegu, väärtegu või muu haldusõigusrikkumine, mille eest on erinormide kohaselt ette nähtud karistus, ning otsused, milles tuvastatakse rikkumise toime pannud isikud. Samuti on kohtule siduvad isiku staatust puudutavad otsused. Õigusrikkumise toimepanemist ja selle toime pannud isikute tuvastamist puudutavad otsused ei ole aga kohtule siduvad, kui need tehti kohapealsetes menetlustes. Kriminaalasjades tehtud otsused ja haldusõigusrikkumiste kohta tehtud otsused ei ole kohtule siduvad.

Üks spetsiaalne ümberlükatav eeldus puudutab asjaolusid, mille alusel väidetakse, et poolt on otseselt või kaudselt diskrimineeritud soo, rassi, usutunnistuse või muude tunnuste alusel. Tõendamiskohustus on sel juhul vastaspoolel, kes peab tõendama, et poolt ei ole diskrimineeritud.

Tšehhi Vabariigi kohtute või teiste riigiasutuste poolt nende pädevuse piires välja antud dokumendid ja õigusaktidega avalikuks kuulutatud dokumendid kinnitavad, et need kujutavad endast asjaomase dokumendi välja andnud asutuse eeskirja või avaldust (kui ei ole tõendatud teisiti), ning kinnitavad ka kõnealuses dokumendis tõendatud või kinnitatud asjaolude õigsust. Kui asjaolusid tõendatakse avalike dokumentidega, on tõendamiskohustus poolel, kes soovib selliste dokumentide ehtsust ümber lükata. Eraõiguslike dokumentide korral on tõendamiskohustus seevastu poolel, kes tugineb nendele dokumentidele. Kui pool põhjendab oma nõudeid eraõigusliku dokumendiga ja vastaspool vaidlustab selle ehtsuse või õigsuse, läheb tõendamiskohustus tagasi tõendi esitanud poolele, kes peab seejärel oma nõudeid põhjendama muul viisil.

Poolte ühesuguseid nõudeid ei pea üldjuhul tõendama ja kohus käsitab neid järeldustena.

1.3 Kui veendunud peab kohus asjaolus olema, et oma otsus sellele asjaolule rajada?

Kohtumenetluses kohaldatakse tõendite vaba hindamise põhimõtet, mis tähendab, et seaduses ei ole sätestatud täpseid piiranguid, mis määraksid kindlaks, millal kohus peab lugema asjaolu tõendatuks ja millal mitte. Tsiviilkohtumenetluse seadustikus on sätestatud, et „kohus hindab tõendeid oma äranägemise järgi, iga tõendit eraldi ja kõiki tõendeid nende vastastikuses seoses; kohus peab nõuetekohaselt arvesse võtma kõiki asjaolusid, mis ilmnevad menetluse käigus, sealhulgas poolte esitatud asjaolusid.

Kohus teeb otsuse oma järelduste põhjal. Järeldus hõlmab olukorda, mille suhtes puuduvad mõistlikud või põhjendatud kahtlused.

Kui tõendite hindamisel tehakse kaalutluste põhjal järeldus, et väidete õigsust ei saa kinnitada ega ümber lükata, on kohtuotsus üldjuhul ebasoodne selle poole suhtes, kes pidi tõendama oma väidete õigsust.

2 Tõendite kogumine

2.1 Kas tõendite kogumiseks on alati nõutav poole taotlus või võib kohtunik teatavates olukordades koguda tõendeid ka omal algatusel?

Hagimenetluses kohaldatakse üldpõhimõtet, et kohus kogub ainult poolte pakutud tõendeid. Kohus võib siiski otsustada, et teatavaid tõendeid ei koguta – tavaliselt teeb ta sellise otsuse siis, kui peab kõnealust asjaolu tõendatuks. Kohus võib koguda ka muid tõendeid peale poolte pakutud tõendite, kui asjaolusid on vaja tuvastada ja kui see tuleneb toimiku sisust. Kui pooled ei esita oma väidete põhjendamiseks vajalikke tõendeid, tugineb kohus asjaolude hindamisel tõenditele, mis on kogutud. Kohus võib teha oma järeldused ka poolte ühesugustele väidetele tuginedes.

Hagita menetlustes, st asjades, mille puhul kohus võib algatada menetluse omal initsiatiivil, ja teatavates muudes menetlustes on kohus seevastu kohustatud koguma asjaolude tuvastamiseks ka muid tõendeid peale nende, mida pooled on pakkunud.

2.2 Millised on järgmised sammud, kui poole taotlus tõendite kogumiseks rahuldatakse?

Kohus kogub tõendeid kohtuistungil. Kui see on otstarbekas, võidakse teisel kohtul paluda koguda tõendeid või kohtu eesistuja võib kohtukolleegiumi antud volituste alusel koguda tõendeid väljaspool kohtuistungit (see sõltub ka tõendite liigist jne). Pooltel on õigus viibida tõendite kogumise juures. Tõendite kogumise tulemustest tuleb alati pärast kohtuistungit teatada. Pooltel on õigus esitada märkusi kõigi kogutud tõendite kohta.

2.3 Millistel juhtudel võib kohus tagasi lükata poole taotluse koguda tõendeid?

See, milliseid tõendeid kohus kogub, sõltub kohtust. Kohtu otsus mitte koguda konkreetseid pakutud tõendeid peab olema nõuetekohaselt põhjendatud. Üldiselt ei kogu kohus tõendeid, mis kohtu arvates ei saa aidata juhtumit selgitada (st et vältida asjatut tõendite kogumist), samuti ei kogu kohus tõendeid, kui

sellega seotud kulud oleksid ebaproportsionaalselt suured võrreldes vaidluse esemeks oleva nõude suurusega või kui nõude suurust ei saa üldse määrata. Selleks et kohus saaks selgelt hinnata, milliseid tõendeid koguda, peavad pooled pakkuma välja konkreetsed tõendid, st esitama tunnistajate nimed ja muud identifitseerimisandmed, ning märkima väited, mille kohta väljapakutud tunnistaja annab ütlusi; pooled on ka kohustatud täpsustama dokumentaalsed tõendid või selle küsimuse ulatuse, mida ekspert peab eksperdiarvamuses käsitlema.

2.4 Millised on tõendamise eri viisid?

Lubatud on kõik tõendamisviisid, mida saab kasutada kohtuasja asjaolude kindlakstegemiseks. Kasutada võib eelkõige tunnistajate ülekuulamist, eksperdiarvamusi, ametiasutuste ning füüsiliste ja juriidiliste isikute aruandeid ja avaldusi, notarite ja täitevametnike andmeid ja muid dokumente, vaatlust ning poolte ärakuulamist.

2.5 Millised on tunnistaja ütlustega tõendamise meetodid ja kas need erinevad meetoditest, mida kasutatakse eksperdi arvamusega tõendamisel? Millised on kirjalike tõendite esitamise ja ekspertiisiaruande/eksperdiarvamuse kohta kehtivad nõuded?

Iga füüsiline isik, kes ei ole menetluse pool, on kohustatud ilmuma kohtusse ja andma tunnistajana ütlusi. Tunnistaja annab ütlusi selle kohta, mida ta on kogenud ja täheldanud. Ta peab rääkima tõtt ega tohi midagi varjata. Tunnistaja võib keelduda ütluste andmisest ainult siis, kui ütluste andmise tagajärjel võidakse tema ise või tema lähedased võtta kriminaalvastutusele; kohus otsustab, kas ütluste andmisest keeldumine on põhjendatud.Ülekuulamise alguses tuleb kindlaks teha tunnistaja isik ja asjaolud, mis võivad mõjutada tema usaldusväärsust. Tunnistajaid tuleks teavitada ka nende ütluste tähtsusest, nende õigustest ja kohustustest ning valeütluste andmise karistusõiguslikest tagajärgedest. Kohtu eesistuja palub tunnistajatel kirjeldada ülekuulamise eseme kohta kõike, mida nad teavad. Seejärel esitab kohtunik küsimusi, mis on vajalikud nende ütluste täiendamiseks ja selgitamiseks. Küsimusi võivad esitada ka kohtukolleegiumi liikmed ning kohtu eesistuja loal pooled ja eksperdid.

Tõendite esitamine ekspertide kaudu erineb peamiselt seetõttu, et enamikul juhtudel koostavad eksperdid kirjaliku eksperdiarvamuse ja esitavad seejärel tavaliselt selle arvamuse kohta suulisi märkusi. Eksperdiarvamus kui tõend võetakse juhtudel, kui on vaja hinnata eriteadmisi nõudvaid asjaolusid. Eksperdiarvamus koosneb kolmest osast: tähelepanekud, milles ekspert kirjeldab tema poolt uuritud asjaolusid; arvamus, mis sisaldab eksperdi hinnangut (eksperdi järeldused) ja eksperdi klausel. Üldjuhul käsitlevad eksperdid kohtu esitatud konkreetseid küsimusi, välja arvatud juhul, kui arvamuse suhtes kohaldatakse õigusnormidest tulenevaid nõudeid (eriti äriühinguõiguse valdkonnas). Eksperdid nimetab kohus, kes valib nad ekspertide ja tõlkide registrist (mida haldavad piirkondlikud kohtud). Ekspertidel on õigus saada rahalist hüvitist ekspertiisi või eksperdiarvamuse koostamise eest, kui see on asjakohaste õigusnormidega ette nähtud.

Kohtu eesistuja võib määrata, et pool või mõne teine isik peab ilmuma eksperdi ette, andma talle vajalikud esemed ja selgitused, läbima arstliku läbivaatuse või vereanalüüsi või tegema või kannatama midagi, kui see on vajalik eksperdiarvamuse esitamiseks.

Eksperdiarvamuse võib esitada ka menetluse pool. Kui menetluse poole esitatud eksperdiarvamus sisaldab kõiki kohustuslikke elemente ja eksperdi klauslit, milles kinnitatakse, et ta on teadlik tahtlikult esitatud vale eksperdiarvamuse tagajärgedest, võetakse see tõend vastu, nagu oleks tegemist kohtu nõutud eksperdiarvamusega. Kohus lubab eksperdil, kellel üks pool on palunud koostada eksperdiarvamuse, tutvuda toimikuga või muul viisil tutvuda ekspertarvamuse koostamiseks vajaliku teabega.

Tunnistajad annavad ütlusi asjaolude kohta, mida nad on vahetult märganud, samal ajal kui eksperdid avaldavad arvamust ainult valdkondades, kus asjaolude hindamine sõltub eksperdi eriteadmisest. Kohus ei hinda eksperdi tehtud järelduste õigsust; kohus hindab arvamuse veenvust tervikuna, võttes arvesse esitatud nõudeid, arvamuse sisemist sidusust ja kooskõla teiste kogutud tõenditega.

Dokumentaalsed tõendid kogutakse selliselt, et kohtu eesistuja loeb dokumendi või selle osa kohtuistungil ette või edastab selle sisu. Kohtu eesistuja võib nõuda, et pool, kelle valduses on tõendina nõutav dokument, esitaks selle, või võib hankida asjaomase dokumendi teiselt kohtult, ametiasutuselt või juriidiliselt isikult.

2.6 Kas mõni tõendamisviis on teistest suurema tõendusjõuga?

Kasutatavad tõendamisviisid on samaväärsed, kuigi mõnda tõendamisviisi võib kasutada alles pärast seda, kui seadusjärgsete tõendite kogumine muutub võimatuks (üldjuhul on erinevad toimingud kohustuslikult kirjalikus vormis ja ainult siis, kui need näiteks hävitatakse, võib tõendeid hankida muul viisil, nt tunnistajate ülekuulamisega). Hagimenetlustes võib määrata tõendite hankimise poole ärakuulamisega tema nõuete kohta ainult siis, kui vaidlusalust asjaolu ei ole võimalik muul viisil tõendada (v.a ärakuulamise nõusoleku korral). Seetõttu on muud tõendid esimuslikud.

2.7 Kas teatavate asjaolude tõendamiseks on kohustuslikud kindlad tõendamisviisid?

Mõnel juhul võib seaduses olla sätestatud, milliseid tõendeid on vaja koguda; see sõltub konkreetsest vaidlusest (nt abielu sõlmimise luba käsitlevas menetluses tuleb küsitleda mõlemat kihlatut).

Teatavaid asjaolusid võib tõendada ainult kindlal viisil, näiteks kuluarve või tšeki korralduse võib välja anda ainult esialgse arve, arve tühistamise otsuse või muu dokumendi esitamisel; täitemääruse võib täita ainult täitmisele pööratava otsuse või täitedokumendi esitamisel jne).

Teatavate kohustuste või asjaõiguste (eriti varaga seoses) puhul nõutakse seaduses kirjaliku lepingu sõlmimist – tõendamisviis on tuletatud sellest nõudest.

2.8 Kas seadus kohustab tunnistajaid ütlusi andma?

Jah, kõik isikud on seaduse kohaselt kohustatud ilmuma kohtukutse saamisel tunnistajana kohtusse ja andma ütlusi; neid ei saa esindada teine inimene. Tunnistajal, kes täidab oma kohustuse anda ütlusi, on õigus saada nn tunnistaja toetust (sularahas tehtud kulutuste ja saamata jäänud tulu hüvitamine).

2.9 Millistel juhtudel võivad nad keelduda ütluste andmisest?

Tunnistajad võivad keelduda ütluste andmisest, kui ütluste andmise tagajärjel võidakse tunnistaja või tema lähedased võtta kriminaalvastutusele; kohus otsustab, kas ütluste andmisest keeldumine on põhjendatud. Samuti peab kohus austama tunnistajate seadusjärgset kohustust hoida sellise salastatud teabe konfidentsiaalsust, mis on kaitstud erinormidega ja seaduses sätestatud või riigi tunnustatud muude konfidentsiaalsuskohustustega (nt patsiendi terviseandmikus esitatud asjaolud ehk n-ö meditsiinilised saladused, pangasaladused jne). Nendel juhtudel võib isikut küsitleda ainult juhul, kui pädev asutus või isik, kelle huvides selline kohustus eksisteerib, on küsitletava kõnealusest kohustusest vabastanud.

2.10 Kas isikut, kes keeldub tunnistamast, võib karistada või sundida ütlusi andma?

Tunnistajat võib sundida oma kohustust täitma, lastes Tšehhi Vabariigi politseil tunnistaja kohtusse tuua või määrates äärmuslikel juhtudel trahvi.

2.11 Kas on isikuid, keda ei saa tunnistajana üle kuulata?

Üldiselt ei ole selliseid isikute kategooriaid, kellelt ei või nõuda ütluste andmist; ometi on olemas asjaolude liigid, mille kohta teatavad isikud ei tohi ütlusi anda (vt punkt 2.9).

2.12 Milline on kohtuniku ja poolte roll tunnistaja ülekuulamisel? Millistel tingimustel võib tunnistaja üle kuulata videokonverentsi vahendusel või muude tehniliste vahendite abil?

Ainult kohtunikul (kohtu eesistujal) on õigus tunnistajat üle kuulata ja ülekuulamist juhtida. Teised kohtukolleegiumi liikmed ja muud isikud või eksperdid võivad küsida tunnistajalt täiendavaid küsimusi ainult kohtu eesistuja loal; kohtu eesistuja võib keelata esitada konkreetset küsimust, mis on näiteks suunav või millega kavatsetakse tunnistaja lõksu meelitada või mis ei ole asjakohane või otstarbekas.

Nüüdisaegse tehnoloogia (sh videokonverentsid) kasutamine, mis võimaldab kaugülekuulamist, on praegu lubatud kohtutes, kus on olemas vajalikud tehnilised seadmed.

3 Tõendite hindamine

3.1 Kas asjaolu, et pool on saanud tõendid ebaseaduslikul teel, seab kohtule otsuse tegemisel piiranguid?

Jah. Kui pool esitab oma nõuete toetuseks tõendid, mille ta on saanud või hankinud vastuolus üldiselt siduvate õigusaktidega, ning kui tõendite saamise või hankimisega on rikutud teise füüsilise või juriidilise isiku õigusi, ei võta kohus selliseid tõendeid nende vastuvõetamatuse tõttu vastu.

3.2 Kas minu kui poole antud seletusi võetakse tõendina arvesse?

Kohus võib määrata tõendite kogumise poolte ärakuulamisega, kui vaidlusalust asjaolu ei saa tõendada teisiti ja kui ärakuulatav pool sellega nõustub. Seda reeglit ei kohaldata hagita menetlustes, st menetlustes, mida kohus võib algatada omal initsiatiivil (vt punkt 2.1), samuti abielulahutuse või kooselu lõpetamise, kehtetuks tunnistamise või tühiseks kuulutamise menetlustes. Tõendamisviisina võib käsitada ainult sellist poolte ärakuulamist, mille kohus on eraldi määranud kui menetlusliku tõendi väidetavate asjaolude tõendamiseks.

4 Kas see liikmesriik on kooskõlas tõendite kogumise määruse artikli 2 lõikega 1 määranud kindlaks muud asutused, kes on määruse alusel pädevad koguma tõendeid tsiviil- ja kaubandusasjades toimuvates kohtumenetlustes? Kui jah, siis millises menetluses nad on pädevad tõendeid koguma? Kas nad võivad taotleda tõendite kogumist või aidata kaasa ka tõendite kogumisele teise liikmesriigi taotluse alusel? Vt ka tõendite kogumise määruse artikli 2 lõike 1 kohane teatis.

Tšehhi Vabariigis selliseid asutusi ei ole.

Viimati uuendatud: 14/04/2023

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusalase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusalase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.